

KÜLFÖLDI SZEMLE.

A „*The Nation and the Atheneum*“ március 4-iki számában olvasható, hogy az angolok rájöttek arra, hogy a háború alatt senki sem törődött Tolstojnak Kereszténység és hazafiság (pátriótizmus) c. művével s az abban mondottakkal a háború mesterséges szítását illetőleg. Pedig még Tolstoj megmondta, hogy hazug, mesterséges módon lovalják a népeket kormányaik a háborúba s hogy a különböző szövetségek nem a barátság és jóakarát, hanem az érdekek szüleményei. (A prophet of the Lord.)

A *Hibbert Journal* 1921 októberi számában: „A kínai zarándok útja“ címen nagyon érdekes cikk jelent meg, mely szerint a Poklon és a Purgatoriumon átvezető eme zarándok útát olyan kínai írta, aki 67 évvel született Dante előtt s aki művében az emberi szellem fejlődését — amit Nyugaton a legújabb korban kezdtek fejtegetni — a leghatározottabban és érdekesebben tárgyalja.

Nemcsak irodalomtörténeti, hanem kultúrtörténeti szempontból is érdekes jelenség s figyelemre méltó tény. Ugyancsak e számban van Bishop Merzer tollából egy gyönyörű értekezés a zenéről és műzsákról. A zene benne van a természet életében s az emberi élet löktetésében egyaránt s ez a harmonizáló hatalom, ami a gondok és bajok fölé képes emelni azt, aki képes befogadására, meghallására s megélésére.

A *Christian Life*-ből olvashatjuk, hogy Magyarország szétosztása által, (melynek lakossága úgy húszmillióról nyolcra olvadt) nemcsak az erdélyi unitáriusokat vesztette el, hanem sok más protestánst is. A kálvinistáknak most 2085-ből csak 1020; a lutheránusoknak pedig 913-ból 286 egyházközségük van meg; de még mindig a lakosság negyedrészet teszik ki.

Amerikában Illinois a vasárnap golft játszóknak számára olyan templomot létesített Chicago-hoz közel, ahol a golfjáték előtt vagy után drótnélküli telefon útján hallgathatják az illetők kedvenc szónokukat.

Lloyd George angol miniszterelnök a *Christian Life* (márc. 18.) szerint egy vasárnapi iskolán, hol a szőlőgazdálkodást tárgyalták, Luk. 20,14 el kapcsolatban megjegyezte: „A bolsevizmus szelleme szemmel láthatólag nagyon régi“. Továbbá kifejtette azt is, hogy e példa a szocializmusnak hamis o'dalát élénken illusztrálja.

Hill Leonard szerint, aki a tuberkulózisról tárgyalt, a papság általában a legegészségesebb osztály. Szerinte az emberek agyonruházzák, agyonüzik magukat s kevés vitamint esznek. Mégis olyan kevesen mennek papi pályára ott, hogy Walesben is a nők ép olyan feltételek mellett lehetnek papok, mint a férfiak.

A *Britt* és külföldi Unitárius Társaság Redfern Lőrinc liverpooli lelkészt kérte meg, hogy az erdélyi unitáriusokat két más képviselőjével együtt a nyáron meglátogassa.

Annak idején több *unitárius* egyházközség fordult az angol kormányhoz, hogy az éhínségben szenvedőket Oroszországban haladéktalanul segítse.

Az új pápa Oxfordban is tanult s a Bedleian könyvtárban is többször megfordult, melynek vezetői szívélyes üdvözetlet küldtek neki megválasztása után.

Londonban 1921 ben 365 gyűjtés volt az utcákon s összesen begyűjt 121.184 font sterling (1 font = kb. 600 lei). Ebből kórházaknak adtak 63.550 fontot, gondoskodó társaságoknak 29.242 fontot, a nők és gyermekek segítségére 7474 fontot s munkanélküliek részére 10.244 fontot.

Durham püspöke megjegyzi, hogy az egyházzal s így a vallással kapcsolatban valahogyan túlságosan sokra kezdték becsülni a pénzt s annak értékét.

Macclesfieldben március 4-én a nagy Martineau emlékére „Martineau Hall“ néven egy új iskolai terem szenteltek fel és nyitottak meg, amely arra van hivatva, hogy vallás erkölcsi neveltséget nyújtson az ifjú unitárius nemzedéknek. Így becsülik meg angol unitárius testvéreink nagyjaikat.

Dr. Sullivan L. Villiam közismert amerikai unitárius lelkész otthagyta a renes lelkészi állást, hogy az „Unitarian Laymen's League“-nek misszionáriusa lehessen (ugyanis meghívták ez állásra) az Egyesült-Államokban és Kanadában. Az unitárius világi embereknek ligája az egyházi élet terén nagy értékű munkát fejt ki s Angliában is javában dolgozik, ahol bizonyos formája még az 1860-as években jelentkezett volt. Amint látható, Amerika és Anglia unitáriusai ezen liga folytán jutnak legsikeresebb érintkezésbe. Angliában különben most lendül neki e liga igazán a munkának s H. G. Chancellor kettőre figyelmezteti az intézményt: 1. hasonló mozgalmakkal körölte dolgozzék s 2. tagjai, a világi prédikátorok tanulmányozzák az Ó- és Újtestamentumot, vallásfilozófiát és az unitárius mozgalom történetét. Az *Inquirer* szerint (márc. 4) az unitárius laymen's league az igazság, jóakarát, béke és igazságosság érdekében igen sokat tehet. E mozgalmat nemcsak abból a szempontból értékeli az angolok, hogy rendes lelkész hiányában ki vannak általa segítve, hanem sokkal inkább azért, hogy a világi elem hathatós munkája megjavíthatja az Egyház küzdelmes helyzetét a vallás erkölcsi élet terén.

DR. KISS ELEK.

IRODALOM.

Sylvanus János kivégzése címmel a Németországban megjelenő „*Zeitschrift für Kirchengeschichte*“ 1913. évf. II. füzetében Dürrwaechter Antal szól hozzá a heidelbergi híres antrinitarius pörének kérdéséhez. Sylvanust 1572. dec. 23 án szentháromság tagadó felfogása miatt kivégezték. Pörében a historikus helyzete nehéz, mert (pen a legfontosabb iratok veszték el, melyek ellene szólottak: nincs meg sem az ítélet alapjául szolgáló bizonyíték, az a levél, mit Blandratához Erdélybe írt, sem a halálos ítélet eredeti e. Dürrwaechter egy levelet mutat be, mely a kivégzésről tudósít és elenkezésben van az eddigi ismert tudósítá-okkal. E levél melyről megállapítja, hogy másolat s hogy egykoúsága iránt kétség nem lehet, rendszeres összehasonlítás alá veszi a pörrel szóló tudósításokkal és e vizsgálat alapján tesz néhány megjegyzést a pörhöz és kivégzéshez. A levél tartalma elmondja, hogy Sylvanust az isten és fiának káromlás-, továbbá az isteni felség megsértése (crimen laesae maiestatis divinae) miatt lefejezték, felnégyelték és elégették. Bűnéül van írva Blandratához írt levele, melyben biztosítja őt felfogásuk azonosságáról. Eddig szól a tudósítás latin része, melyet egy pár sor német szöveg fejezbe, ebből megtudjuk, hogy félelem nélkül várta halálát és mi őn kivégzése előtt körülállották és a prédikátorok kérték hogy kerülje el a halált, így szólt: „Nézzétek emberek, én most meghalok, de az ítélet napján Mahomet és én, a ti Jézusok, a keresztre feszített Isten ellen harcolni fogunk és őt halálra vetjük.

(*Történeti Szemle* 1917. évf. 3—4 füzetéből.)

ZSINKA FERENC.

Az unitárius hittudományi irodalom fejlődése. A magyar vallás és közoktatásügyi miniszterium dr. Pintér Jenő budapesti tantszéki főigazgató szerkesztésében 4 vaskos kötet terjedelemben „A Magyar Irodalomtudomány Kézikönyve“ címen összefoglaló tudományos munkát ad ki. *I. kötet* tartalma: Módszertan. Problémák. A magyar irodalomtörténet és művelődéstörténet határkérdései. *II. kötet* tartalma: A magyar irodalom érintkezései más irodalmakkal. *III. kötet* tartalma: A magyar szépirodalom nevezetesebb műfajainak fejlődése. *IV. kötet* tartalma: A magyar tudományos irodalom nevezetesebb ágainak fejlődése. Ebben a IV. kötetben „Az unitárius hittudományi irodalom fejlődése“ c. fejezetet dr. Borbély István kolozsvári kollégiumi tanárunk írja.